

Стрільюк Олена

<https://orcid.org/0000-0002-5278-5263>; Scopus ID 59539632200

Кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(Чернігів, Україна) E-mail: olenastriliuk@ukr.net

РОЗВИТОК КУЛЬТУРИ ІСТОРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ В УНІВЕРСИТЕТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ДОСВІД НАУКОВОГО СЕМІНАРУ ПРОФЕСОРА К. М. ЯЧМЕНІХІНА

У статті проаналізовано процес формування культури історичного дослідження в університетському середовищі на прикладі діяльності наукового семінару професора К. М. Ячменіхіна. Обґрунтовано значення сталих академічних практик у підготовці дослідника, зокрема ролі наукового семінару як інтелектуального простору, що забезпечує розвиток методологічної культури, навичок роботи з джерелами та історіографією, формування академічного письма й культури наукової дискусії. Показано, що семінар виступає не лише формою організації наукової роботи, а й механізмом відтворення наукової школи, забезпечуючи спадкоємність дослідницьких традицій і підготовку висококваліфікованих дослідників.

Мета статті полягає в комплексному аналізі наукового семінару як академічної практики формування культури історичного дослідження в університетському середовищі, а також у його осмисленні як механізму інституціоналізації дослідницької культури, передачі наукових традицій і професійної соціалізації історика.

Методологія дослідження ґрунтується на поєднанні історико-описового, інституційного та інтелектуально-історичного підходів із застосуванням елементів мікроісторичного аналізу, що дозволяє розглянути науковий семінар як форму академічної практики та модель функціонування наукової школи. Емпіричну основу становлять матеріали засідань наукового семінару за 1996–2020 рр., що відображають динаміку його діяльності, тематичну структуру та склад учасників.

Наукова новизна полягає у комплексному осмисленні наукового семінару як інструменту формування дослідницької культури, що поєднує освітню, наукову та комунікативну функції. Доведено, що регулярність академічного діалогу, критичне обговорення текстів і роль наукового наставника виступають ключовими чинниками становлення дослідника та забезпечують відтворення наукової школи.

Висновки. Встановлено, що ефективність формування культури історичного дослідження визначається не лише змістом освітніх програм, а й наявністю сталих академічних практик, які забезпечують безперервність підготовки дослідників. Науковий семінар постає як інтелектуальна лабораторія, у межах якої формується професійна ідентичність історика, розвиваються навички аргументації, критичного мислення та відповідальності за наукові висновки. Досвід семінару професора К. М. Ячменіхіна підтверджує значення довготривалих академічних традицій і ролі особистості наставника у становленні наукової школи та відтворенні дослідницької культури в університетському середовищі.

Ключові слова: культура історичного дослідження, науковий семінар, наукова школа, університетське середовище, підготовка дослідника.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими або практичними завданнями. У сучасних умовах трансформації гуманітарного знання та переосмислення ролі історичної науки в суспільстві особливої актуальності набуває проблема формування культури історичного дослідження в університетському середовищі. Йдеться не лише про засвоєння здобувачами освіти певного обсягу знань, а про становлення дослідника як носія методологічної культури, академічної добросовісності, навичок роботи з джерелами, історіографією та науковим текстом. У цьому контексті університет виступає не просто освітньою інституцією, а середовищем відтворення наукових традицій, формування професійної ідентичності історика та розвитку наукових шкіл.

Попри значну увагу до питань методики викладання історії та підготовки фахівців, проблема формування саме дослідницької культури часто залишається недостатньо концептуалізованою. Особливо це стосується аналізу конкретних академічних практик, які забезпечують цей процес у реальному освітньому середовищі. Однією з таких практик є науковий семінар, що виконує функції не лише обговорення результатів досліджень, а й формування критичного мислення, навичок аргументації, академічного письма та культури наукової дискусії.

Актуальність дослідження зумовлена також потребою осмислення механізмів функціонування наукових шкіл у сучасному університеті, зокрема ролі наставництва, регулярного фахового діалогу та інституційної сталості академічних практик. Це має безпосереднє значення для вирішення важливих наукових і практичних завдань, серед яких – підвищення якості підготовки істориків, забезпечення

спадкоємності наукових традицій, формування конкурентоспроможного дослідника, здатного працювати відповідно до сучасних стандартів історичної науки.

Осмислення культури історичного дослідження в університетському середовищі, зокрема через вивчення діяльності наукового семінару, дозволяє не лише поглибити теоретичне осмислення цього явища, а й окреслити ефективні практики підготовки майбутніх дослідників у галузі історії. Варто відзначити, що у межах цієї розвідки під культурою історичного дослідження розуміється інтегративна характеристика професійної підготовки історика, що охоплює методологічну культуру, джерелознавчу дисципліну, історіографічну компетентність, навички академічного письма, культуру наукової дискусії, а також етику дослідника й відповідальність за обґрунтованість і достовірність наукових висновків. Такий підхід дозволяє розглядати її не лише як сукупність знань і вмінь, а як систему академічних практик, що формують професійну ідентичність дослідника в університетському середовищі.

Аналіз основних досліджень і публікацій з порушеної проблеми. Проблема формування культури історичного дослідження в університетському середовищі перебуває в полі зору як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. У науковій літературі вона розглядається у кількох взаємопов'язаних площинах: через аналіз феномену наукових шкіл, організації дослідницької діяльності, академічних практик та формування дослідницьких компетентностей.

Теоретичні засади функціонування наукових шкіл, їх роль у відтворенні наукового знання та передачі методологічних підходів розкрито у працях Т. Куна, який обґрунтував значення наукових спільнот і парадигм у розвитку науки [14], а також у дослідженнях І. Лакатоса, де наукові програми розглядаються як динамічні системи знання [15]. Ці підходи акцентують увагу на колективному характері наукової діяльності та важливості інституційного середовища у формуванні дослідника.

У вітчизняній науці питання функціонування університетського середовища, академічних спільнот та їхньої самоорганізації перебувають у центрі досліджень. Зокрема, у колективній праці за редакцією С. Посохова [3] проаналізовано внутрішні механізми організації наукової спільноти та роль неформальних академічних зв'язків у розрізі історичної ретроспективи. Водночас сучасні українські дослідження з методології історії та історіографії розширюють цей підхід, звертаючи увагу на специфіку формування дослідницької культури та трансформацію університетських цінностей в умовах сучасного закладу вищої освіти [1-2; 7; 9].

Окремий напрям становлять праці, присвячені організації наукової діяльності в університетському середовищі та ролі наукового семінару як форми академічної комунікації. У дослідженнях Вільгельма фон Гумбольдта підкреслено значення університету як простору поєднання освіти і науки, де дослідження виступає основою навчального процесу [13]. Розвиваючи ці ідеї, сучасні підходи до дослідницько-орієнтованого навчання акцентують увагу на включенні здобувачів освіти у реальні наукові практики через семінари, дискусії та апробацію результатів досліджень [12; 10].

Важливим є також напрям досліджень, присвячених формуванню дослідницьких компетентностей, критичного мислення та інформаційної культури. У класичних працях Дж. Дьюї навчання розглядається як процес активної дослідницької діяльності, що передбачає залучення здобувача освіти до розв'язання проблемних ситуацій [11]. У сучасних дослідженнях цей підхід набуває подальшого розвитку через акцент на самостійній роботі, творчих завданнях, роботі з джерелами та формуванні аналітичних навичок як складових дослідницької культури [5].

Водночас, попри наявність значного корпусу досліджень, проблема формування культури історичного дослідження в університетському середовищі залишається недостатньо розробленою у прикладному вимірі. Зокрема, дослідження наукових шкіл здебільшого зосереджені на персоналіях, концептах і методологічних підходах, тоді як щоденні академічні практики їх функціонування залишаються поза належною увагою. Праці, присвячені дослідницько-орієнтованому навчання, як правило, не виокремлюють науковий семінар як самостійну форму організації наукової діяльності та середовище формування дослідника. У науковій літературі бракує мікроісторичних досліджень, які дозволяли б простежити конкретні механізми інституційного відтворення наукової школи в університетському середовищі. Отже, існує потреба у комплексному дослідженні наукового семінару як інституційної та інтелектуальної практики, що забезпечує формування культури історичного дослідження в університетському середовищі.

Метою статті є комплексний аналіз наукового семінару як академічної практики формування культури історичного дослідження в університетському середовищі, а також його осмислення як механізму інституціоналізації дослідницької культури, передачі наукових традицій і професійної соціалізації історика.

Висвітлення процедури теоретико-методологічного дослідження. У процесі дослідження використано комплекс теоретико-методологічних підходів і методів, які забезпечують можливість розкрити специфіку функціонування наукового семінару як академічної практики формування культури історичного дослідження. Методологічною основою роботи є поєднання інституційного та інтелектуально-історичного підходів, що дає змогу розглядати науковий семінар як форму організації наукової діяльності та як простір відтворення дослідницьких традицій і наукової школи.

Для досягнення поставленої мети застосовано історико-описовий метод, який використано для відтворення основних етапів функціонування наукового семінару професора К. М. Ячменіхіна та окреслення його місця в університетському середовищі. Порівняльний метод застосовано для співставлення діяльності семінару з іншими формами організації дослідницької роботи у вищій школі.

Важливе значення мав аналіз документальних джерел, зокрема матеріалів засідань наукового семінару, що дало змогу простежити динаміку його роботи, тематичну структуру та регулярність наукової

комунікації. Елементи мікроісторичного підходу використано для дослідження конкретного кейсу функціонування семінару як моделі формування наукової школи.

Джерельну базу дослідження становлять матеріали засідань наукового семінару професора К. М. Ячменіхіна, зокрема журнал засідань за період його функціонування (1996–2020 рр.), що містить інформацію про тематику доповідей, склад учасників і регулярність роботи. Додатково враховано матеріали, пов'язані з підготовкою кваліфікаційних робіт здобувачів освіти, результати їх участі у наукових конкурсах, а також узагальнені відомості про подальший науковий розвиток учасників семінару.

Здійснено якісний аналіз матеріалів засідань наукового семінару, який передбачав узагальнення тематичних напрямів доповідей, типів дослідницьких проблем, логіки їх постановки та рівня наукового опрацювання. Це дало змогу виявити закономірності розвитку дослідницьких компетентностей здобувачів освіти та простежити роль семінару у формуванні культури історичного дослідження.

Застосування зазначених підходів і методів забезпечило комплексний та емпірично обґрунтований аналіз досліджуваного явища і дозволило розкрити науковий семінар як цілісну академічну практику, що поєднує освітній, дослідницький і комунікативний виміри.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Університетське середовище відіграє ключову роль у формуванні культури історичного дослідження, оскільки саме в його межах відбувається не лише передача знань, а й становлення дослідника як носія академічних цінностей, методологічних підходів і професійної етики. В умовах трансформації української історичної науки наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. особливого значення набувають сталі академічні практики, здатні забезпечити спадкоємність наукових традицій і підготовку висококваліфікованих кадрів. Показовим у цьому контексті є досвід наукового семінару професора К. М. Ячменіхіна, який функціонував упродовж 1996–2020 рр. і став важливим осередком формування культури історичного дослідження в університетському середовищі. Важливо підкреслити, що діяльність семінару відбивала не випадковий набір тем, а повноцінне охоплення ключових напрямів історичної науки, що ще раз підтверджує існування саме школи, а не «гуртка».

Цей досвід неможливо повноцінно осмислити поза постаттю його керівника. Професор К. М. Ячменіхін – інтелектуальний лідер і наставник, який задавав високі стандарти джерельної дисципліни, точності понятійного апарату й логіки аргументації. Його вимогливість поєднувалася з педагогічною делікатністю: семінар створював академічно «суворе», але безпечне середовище, у якому молодий дослідник вчився мислити науково, приймати критику та перетворювати її на вдосконалення тексту й доказової бази. Власне, семінар формував модель наукової комунікації, де вагу має не авторитет, а коректно вибудований аргумент, підкріплений джерелами. Саме ця вимоглива, але підтримувальна модель наставництва зумовила те, що семінар перетворився на сталу академічну практику, яка витримала випробування часом і зміни в освітній системі.

Важливим свідченням системності роботи наукового семінару є збережений журнал засідань, який фіксував регулярні доповіді студентів і аспірантів упродовж багатьох років. Навіть фрагментарний аналіз цих матеріалів свідчить про значний масштаб діяльності семінару: його робота впродовж тривалого часу охоплювала сотні доповідей, що відображали широкий спектр проблем історичної науки – від соціальної та політичної історії до історіографії, джерелознавства, історії ідей і персоналістики. Водночас семінар забезпечував поступовий дослідницький розвиток здобувачів освіти: від обговорення курсових і дипломних робіт до апробації бакалаврських і магістерських досліджень, що згодом знаходило відображення в участі й перемогах здобувачів освіти у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт та у підготовці кандидатських дисертацій. Уже на цьому рівні стає очевидно, що йдеться не про випадкову сукупність тем, а про довготривалу, документально зафіксовану й методологічно організовану академічну практику, яка відтворює ключові ознаки наукової школи: регулярність фахового діалогу, сталість критеріїв якості, наступність підготовки, формування спільноти дослідників і накопичення результатів.

Науковий семінар професора К. М. Ячменіхіна функціонував майже чверть століття, охопивши період глибоких методологічних та інституційних змін в українській вищій освіті й історичній науці. Попри ці зміни зберігалася сталість ключових принципів семінару: методологічна рефлексія, системність роботи з джерелами та історіографією, академічне письмо, культура дискусії, відповідальність за висновки. Семінар не був «разовим заходом» чи формальністю – він діяв як постійно працююча інтелектуальна лабораторія, що супроводжувала студентів і молодих науковців на різних етапах підготовки досліджень. Його робота вибудовувалася навколо практик, які формують дослідника: доповідь як форма апробації, фахове обговорення як інструмент перевірки аргументації, повернення до тексту після зауваг, як школа відповідальності за доказову базу та логіку висновків. Саме в такій щоденній рутині народжується культура історичного дослідження – як здатність працювати з матеріалом методично, критично та чесно.

У цьому контексті особливо показовим є мікроісторичний вимір функціонування семінару, який дозволяє реконструювати його «внутрішню лабораторію» крізь призму повсякденних академічних практик. Зокрема, характерною була практика колективного обговорення чернеток, коли вступна частина або дефініція об'єкта дослідження проходили через багаторазове критичне осмислення в пошуках логічної бездоганності. Такі ситуації ставали для здобувача освіти дієвою школою відповідальності за кожне слово. Ця інтелектуальна рутинна доводить, що наукова наступність забезпечувалася не декларативними засадами, а спільним досвідом щоденної праці, де методологічна вимогливість була невід'ємною складовою професійного становлення.

Механізм впливу наукового семінару на становлення дослідника реалізовувався через послідовний цикл академічних практик. Він розпочинався з підготовки доповіді як першої спроби самостійного

формування наукової проблеми та аргументації власної позиції. Наступним етапом виступала публічна апробація результатів дослідження в межах семінару, що передбачала їх представлення та захист у професійному середовищі. Критичне обговорення доповіді сприяло виявленню слабких місць, уточненню джерельної бази й логіки аргументації. Це, у свою чергу, зумовлювало доопрацювання тексту, повторне осмислення висновків і вдосконалення структури дослідження. У результаті такий цикл забезпечував поступовий перехід від первинних наукових спроб до якісніших кваліфікаційних і конкурсних робіт, формуючи дослідника як носія методологічної культури та академічної відповідальності.

Ще одним значущим мікроісторичним маркером дослідницької культури семінару була етика фахового запитання. Показовою була внутрішня установка професора К. М. Ячменіхіна, згідно з якою якість наукової дискусії визначалася не рівнем критики доповідача, а глибиною уточнювальних запитань до джерельної бази. Здобувачі освіти привчалися до того, що «сильним» є не запитання, спрямоване на заперечення висновків, а те, що виявляє лакуни в опрацьованні архівних матеріалів або неточності в трактуванні понять. Такий акцент на інтелектуальній солідарності та спільному пошуку істини, на відміну від екзаменаційної моделі перевірки знань, трансформував семінар у простір професійної соціалізації, де молодий історик починав усвідомлювати себе частиною наукової традиції.

Науковий семінар виконував комплекс взаємопов'язаних функцій. Насамперед, навчальну – як простір набуття дослідницьких умінь і навичок академічного письма; дослідницьку – як форму апробації результатів наукових пошуків; комунікативну – як середовище фахового діалогу та критичного обговорення; ідентифікаційну – як механізм виявлення здатних до наукової діяльності здобувачів освіти; соціалізаційну – як простір входження в академічну спільноту та засвоєння її норм і цінностей; мотиваційну – як чинник стимулювання наукової активності та професійного зростання.

Особливо важливо підкреслити, що семінар мав виразну прикладну освітню функцію: він системно допомагав здобувачам освіти опанувати практику академічного дослідження через роботу над конкретними кваліфікаційними текстами. На ранніх етапах це були курсові та дипломні роботи, де відпрацьовувалися базові навички постановки проблеми, добору джерел, аналізу історіографії, структурування тексту та формулювання висновків. Згодом, із появою і нормативним закріпленням рівнів бакалаврату і магістратури, семінар природно адаптувався до нових вимог: у центрі уваги опинилися бакалаврські та магістерські кваліфікаційні роботи, що вимагали більш чіткої методології, ширшої джерельної бази, академічної новизни й дотримання сучасних стандартів оформлення. Таким чином, семінар забезпечував безперервність: від «першої наукової спроби» у курсовій – до повноцінного дослідницького проєкту у магістерській роботі й далі до дисертаційного рівня, що особливо важливо в університетському середовищі, де якість наукової підготовки визначається не одноразовим результатом, а траєкторією розвитку дослідника.

Тематична палітра семінару показує, що він охоплював ядро історичної науки й водночас навчав працювати в різних проблемних та методологічних площинах, формуючи широкий дослідницький горизонт. У межах політичної історії увага зосереджувалася на інституціях влади, механізмах прийняття рішень, політичних практиках і конфліктах, що вимагало від доповідачів точності понять, уважного прочитання документів і вміння відрізнити програмні декларації від реальної політики. Соціальна історія дозволяла реконструювати структуру суспільства, соціальні групи, мобільність, практики повсякдення, тим самим привчаючи бачити історичні процеси не лише «зверху», а в їхньому людському, соціальному вимірі. Історіографічний компонент формувалася здатність працювати з науковою традицією як з полем дискусій і підходів, у якому важливо розуміти логіку аргументів, методологічні рамки та зміну інтерпретацій. Джерелознавчий напрям забезпечував ядро професійної підготовки історика: критичне прочитання джерела, розуміння його походження, функцій і обмежень, зіставлення різнотипних матеріалів та дисципліну доведення. Історія ідей та інтелектуальна історія розкривали понятійний і дискурсивний вимір минулого, навчаючи аналізувати не лише події, а й сенси, які вбудовуються в тексти, концепти та суспільні уявлення. Персоналістика давали інструменти для осмислення ролі особистості в історичних процесах без спрощення до «життєпису», з акцентом на взаємодію індивідуального та структурного, а також на критичну роботу з мемуарними джерелами й саморепрезентаціями. У поєднанні ці напрями демонстрували не випадковість, а повноцінне охоплення ключових секторів історичного знання, що ще раз підтверджувало характер семінару як школи, де формувалися стандарти, традиції та наукова спадкоємність.

Визначальною рисою семінару була його орієнтація на результат у поєднанні з вихованням дослідницької культури. Практика колективного обговорення упорядковувала мислення, навчала відрізнити факт від інтерпретації, доказ від оцінки, а сильну тезу – від ефектної, але непідтвердженої фрази. Саме ці навички ставали основою подальших успіхів учасників семінару в академічному середовищі. Важливим підтвердженням ефективності роботи семінару було те, що його учасники ставали переможцями Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт, демонструючи конкурентоспроможність університетської підготовки та високу якість виконаних досліджень. Такі результати свідчили, що семінар функціонував не просто як консультативний майданчик, а як дієвий механізм інституційної підготовки здобувачів до публічної репрезентації наукових здобутків. Це передбачало не лише апробацію результатів, а й їхню верифікацію згідно з критеріями зовнішньої експертної оцінки, що вимагало від молодих дослідників безумовної відповідності високим стандартам академічної спільноти.

Окремо слід наголосити на кадровому вимірі семінару. Упродовж 1996–2020 рр. завдяки цій академічній практиці було виховано багато кандидатів історичних наук, для яких семінар став ключовим етапом професійного становлення: тут відбувалося апробування дисертаційних задумів, уточнення методів, перевірка джерельної бази, підготовка до наукових виступів і дискусій. У цьому сенсі семінар виконував функцію «школи дослідника», де формувалися не лише компетентності, а й професійна ідентичність

історика, а документально зафіксована регулярність засідань, сталий ритм роботи й тематична повнота підтверджують системність цієї школи як тривалої університетської практики. Показовим є також те, що взаємодія наукового керівника та його учнів не завершувалася на етапі підготовки та захисту дисертацій, а продовжувалася у форматі подальшої наукової співпраці, зокрема у вигляді спільних публікацій [4; 6; 8], що свідчить про сталість наукової школи та ефективність механізмів передачі дослідницьких традицій.

Висновки з дослідження і перспективи подальших наукових розвідок. Розвиток культури історичного дослідження в університетському середовищі значною мірою залежить від довготривалих академічних практик, ролі наукового наставника та наявності простору регулярного фахового діалогу. Узагальнюючи 25-річний досвід функціонування наукового семінару професора К. М. Ячменіхіна, доцільно виділити три складові ефективності цієї моделі.

Насамперед, це інституційна сталість, адже університетська наука розвивається через «гру в довгу», і саме тривала, документально зафіксована робота семінару забезпечує підготовку кількох поколінь дослідників та реальну спадкоємність від рівня здобувачів до захисту дисертацій. По-друге, це методологічна дисципліна, оскільки культура історика формується через системну роботу з джерелами, критичний аналіз текстів та аргументовану наукову дискусію, що дозволяє розглядати семінар як ефективну «школу дослідника». І, нарешті, визначальною є роль особистості наставника, адже саме він задає стандарти наукової роботи, формує дослідницьке середовище та забезпечує передачу професійних цінностей.

Перспективи подальших наукових розвідок пов'язані з дослідженням трансформації академічних практик у сучасному університеті, зокрема в умовах цифровізації освіти, а також із порівняльним аналізом моделей функціонування наукових семінарів у різних національних та інституційних контекстах.

References

1. Євтух В. Б. Діяльність наукових шкіл у контексті евалюаційних парадигм. *Евалюація: наукові, освітні, соціальні проекти*. 2020. Вип. 4. С. 11–28.
Yevtuh, V. B. (2020). Diialnist naukovykh shkil u konteksti evaliuatsiinykh paradyhm [Activity of scientific schools in the context of evaluation paradigms]. *Evaliatsiia: naukovi, osvritni, sotsialni proekty – Evaluation: scientific, educational, social projects*, 4, 11–28. [in Ukrainian].
2. Довбня П., Доброскок І. Наукові школи та їх класифікація. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. 2008. № 16. С. 57–60.
Dovbnia, P., & Dobroskok, I. (2008). Naukovi shkoly ta yikh klasyfikatsiia [Scientific schools and their classification]. *Humanitarnyi visnyk DVNZ Pereiaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical University named after Hryhorii Skovoroda*, 16, 57–60. [in Ukrainian].
3. Університетська культура в українському інтелектуальному просторі (XIX – початок XXI ст.) / за заг. ред. С. І. Посохова. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 300 с.
Posokhov, S. I. (Ed.). (2015). *Universytetska kultura v ukrainskomu intelektualnomu prostori (XIX – pochatok XXI st.)* [University culture in the Ukrainian intellectual space (19th – early 21st century)]. Kharkiv: V. N. Karazin KhNU. [in Ukrainian].
4. Стрілюк О., Ячменіхін К. Національна політика П. А. Столипіна очима сучасників. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, 2014. № 10. С. 171–183.
Striliuk, O., & Yachmenikhin, K. (2014). Natsionalna polityka P. A. Stolypina ochyma suchasnykiv [National policy of P. A. Stolypin through the eyes of contemporaries]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni T. H. Shevchenka – Bulletin of T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»*, 10, 171–183. [in Ukrainian].
5. Стрілюк О., Ячменіхін К. Організація самостійної роботи студентів на кафедрі всесвітньої історії національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. *Матеріали науково-практичної конференції «П'яти Фльорівські читання»*. Чернігів: ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, 2017. С. 71–74.
Striliuk, O., & Yachmenikhin, K. (2017). Orhanizatsiia samostiinoi roboty studentiv na kafedri vsesvitnoi istorii Natsionalnoho universytetu «Chernihivskiy kolehium» imeni T. H. Shevchenka [Organization of students' independent work at the Department of World History of T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Collegium»]. *Proceedings of the scientific-practical conference «Fifth Floriv Readings»*, 71–74. [in Ukrainian].
6. Стрілюк О. Б., Ячменіхін К. М. Співпраця П. А. Столипіна та І. Я. Гурлянда щодо вирішення «фінляндського питання». *Гілея: науковий вісник*. К.: Гілея, 2018. Вип. 139 (№ 12). Ч. 1. Історичні науки. С. 209–214.
Striliuk, O. B., & Yachmenikhin, K. M. (2018). Spivpratsia P. A. Stolypina ta I. Ya. Hurlianda shchodo vyrishennia «finliandskoho pytannia» [Cooperation between P. A. Stolypin and I. Ya. Hurland in resolving the «Finnish question»]. *Hileia: naukovyi visnyk – Gilea: scientific bulletin*, 139 (12), 209–214. [in Ukrainian].
7. Фурман А. Як розпізнати наукову школу? *Науковий світ*. 2003. № 5. С. 14–16.
Furman, A. (2003). *Yak rozpoznavaty naukovu shkolu?* [How to identify a scientific school?]. *Naukovyi svit – Scientific world*, 5, 14–16. [in Ukrainian].
8. Ярмаш О. Н., Ячменіхін К. М., Стрілюк О. Б. Російська імперія. *Велика Українська юридична енциклопедія* : у двадцяти томах. Т. 1. Історія держави і права України. Харків : Право, 2016. С. 635–645.
Yarmash, O. N., Yachmenikhin, K. M., & Striliuk, O. B. (2016). Rosiiska imperiia [Russian Empire]. In *Velyka Ukrainska yurydychna entsyklopediia (Vol. 1: Istoriia derzhavy i prava Ukrainy, pp. 635–645)*. Kharkiv: Pravo. [in Ukrainian].

9. Ясь О. В., Колесник І. І. Наукові напрями, школи, течії, гуртки. *Енциклопедія історії України*: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ: Наукова думка, 2010. Т. 7: Мл – О. С. 214.
Yas, O. V., & Kolesnyk, I. I. (2010). *Naukovi napriamy, shkoly, techii, hurtky* [Scientific directions, schools, trends, circles]. In V. A. Smolii (Ed.), *Entsyklopediia istorii Ukrainy* (Vol. 7). Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].
10. Brew, A. (2006). *Research and Teaching: Beyond the Divide*. London: Palgrave Macmillan. [in English].
11. Dewey, J. (1938). *Experience and Education*. New York: Macmillan. [in English].
12. Healey, M., & Jenkins, A. (2009). *Developing undergraduate research and inquiry*. York: Higher Education Academy. [in English].
13. Humboldt, W. von. (1970). On the spirit and the organizational framework of intellectual institutions in Berlin. *Minerva*, 8(2), 242–250. [in English].
14. Kuhn, T. S. (1962). *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago: University of Chicago Press. [in English].
15. Lakatos, I. (1970). Falsification and the methodology of scientific research programmes. In I. Lakatos & A. Musgrave (Eds.), *Criticism and the Growth of Knowledge* (pp. 91–196). Cambridge: Cambridge University Press. [in English].

Striliuk Olena

<https://orcid.org/0000-0002-5278-5263>; Scopus ID 59539632200

PhD in Historical Science, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of the World History and International Relations,
T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: olenastriliuk@ukr.net

DEVELOPMENT OF THE CULTURE OF HISTORICAL RESEARCH IN THE UNIVERSITY ENVIRONMENT: THE EXPERIENCE OF PROFESSOR K. M. YACHMENIKHIN'S RESEARCH SEMINAR

The article analyzes the process of forming the culture of historical research in the university environment through the example of Professor K. M. Yachmenikhin's research seminar. The significance of sustained academic practices in researcher training is substantiated, in particular the role of the research seminar as an intellectual space that ensures the development of methodological culture, skills of working with sources and historiography, as well as the formation of academic writing and the culture of scholarly discussion. It is demonstrated that the seminar functions not only as a form of organizing research activity, but also as a mechanism for the reproduction of a scholarly school, ensuring the continuity of research traditions and the training of highly qualified researchers.

The aim of the article is to provide a comprehensive analysis of the research seminar as an academic practice for the formation of the culture of historical research in the university environment, as well as to interpret it as a mechanism for the institutionalization of research culture, the transmission of scholarly traditions, and the professional socialization of the historian.

The research methodology is based on a combination of historical-descriptive, institutional, and intellectual-historical approaches, supplemented by elements of microhistorical analysis, which makes it possible to consider the research seminar as both an academic practice and a model of the functioning of a scholarly school. The empirical basis of the study consists of the materials of the research seminar (1996–2020), which reflect the dynamics of its activity, thematic structure, and participants.

The scientific novelty lies in the comprehensive interpretation of the research seminar as a tool for the formation of research culture that integrates educational, scholarly, and communicative functions. It is demonstrated that the regularity of academic dialogue, critical discussion of texts, and the role of the academic mentor are key factors in the formation of a researcher and ensure the reproduction of a scholarly school.

Conclusions. It has been established that the effectiveness of forming the culture of historical research is determined not only by the content of educational programs, but also by the presence of sustained academic practices that ensure the continuity of researcher training. The research seminar functions as an intellectual laboratory in which the professional identity of a historian is formed, and skills of argumentation, critical thinking, and responsibility for scholarly conclusions are developed. The experience of Professor K. M. Yachmenikhin's seminar confirms the importance of long-term academic traditions and the role of the mentor's personality in the formation of a scholarly school and the reproduction of research culture in the university environment.

Key words: culture of historical research, research seminar, scholarly school, university environment, researcher training.

Стаття надійшла до редакції 10.12.2025 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор **Тамара Янченко**